श्री

॥ ॐ ततत्सत् ॥

તત્વ-સાર જ્ઞાનસ્વરોદય.

O. T.

છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર, 16 NOV 1927

ભક્ત રામદાસ કાળીદાસ.

ઠે. શાહપુર કીડીપાડાની પોળ પાસે.

અમદાવાદ.

આવૃત્તિ ૧ લી. પ્રત ૧૫૦૦.

સંવત ૧૯૮૩] [સને ૧૯૨૭

શ્રી 'પ્રજાહિતાર્થ મુદ્રણાલય' પ્રેસમાં પા. સોમાભાઇ ગણપતરામે છાપ્યું. ઠે. શાહપુર, નરીગળ અમદાવાદ.

કીંમત ૦-૪-૦

નિવેદન.

આ સંસારના વીષે સરવે પ્રાણી માત્રનો દેહ પંચભુતનો બનેલો છે તેમ પૃથ્વીના બહારનો દેખાવ પણ પંચભુતનો છે. આકાશ, વાયુ, તેજ જળ પૃથ્વી બહાર દૃષ્ટ દેખાય છે તેમ પ્રાણી માત્રના શરીરમાં પણ પાંચભુતના ગુણો દૃષ્ટ દેખાય છે માટે સરવે પ્રાણી માત્ર અને ચૌદ લોક માત્ર સરવે પંચભુત રચીત દેખાવ છે. તેની અંદર માસ ગૃહ તીથી નખેતર અને રાશી જેણે સુરાતી કહે છે. તે હંમેશના માટે જગતના વીષે દેખાય છે ને હંમેશાં વારાફરતી બદલાય છે માસ, ગ્રહ, રાશી, નક્ષત્ર, તીથી, એ સરવે ચંદ્ર સૂર્યના હસ્તમે છે અને જગતની ઉતત્પતિ અને સ્થીતિ જે લેય, એ ચંદ્ર સુર્યથી થયા કરે છે. શુકલ અને કુશણ એ બે ચંદ્ર સુર્યની ગતિઓ છે, શુકલ કહેતાં ચંદ્રની ગતી અજવાળીઆને કહેવામેં આવે છે. અને કૃષ્ણ કહેતાં અંધારીઆને કહેવામેં આવે છે, માસ અને ગ્રહ તીથીનું ગણીત છે ને ગ્રહવાર કહેવામાં આવે છે ને રાશી સંક્રાંતિને કહેવામાં આવે છે તે રાશી નજરે જેવી છુટો બેસે છે તો વૃશ્ચિક રાશી છે તે કારતક માસના સાથે વરેલી છે માટે કારતક માસની વૃશ્ચિક સંક્રાંતિ ગણાય છે, માગશરની ધન પોષની મકર, મહા, કુંભ, અને ફાગણની મીન ચૈત્રની મેષ વૈશાખની વરખ, જેઠની મીથુન અશાડની કર્ક શ્રાવણની સીંહ, ભાદરવાની કન્યા, આસોની તુલા એવા નામથી રાશી કહેવામેં આવે છે તે માટે સર્વે કામ કરતી વખતે મનુષ્યને રાશી તીથી અને વાર, ચંદ્ર અને સૂર્યની તીથી

ચંદ્રની ૧-૨-૩ સૂર્યની ૧-૨-૩ ચંદ્રનો વાર સોમ, શુકર સારો સૂર્યના વાર શની, રવી, મંગળ તે અંધારીઆમેં અને અજવારીઆમેં રાશી, વાર, તીથી, વીચારીને કામ જે કરે તેને સિદ્ધ કામ થાય તે પોતાના શરીરમેં પાંચ પ્રકારના વાયુ વાય છે માટે તે ઓળખવાને તો ઓગાયબી આસમી ઓળખાય છે પણ વ્યવહારિક કામ કરનારને તો બીજી રીતેથી કરવાનું છે પોતાના શરીરમેં ચંદ્ર નાડી અને સૂર્યની નાડી સુખમણ નાડી ત્રણ નાડીના રૂપમેં વાયુ વાય છે તેને ઓળખીને કામ કરવું સિદ્ધ છે. માટે સર્વે મનુષ્યને બરોબર ભેદ જાણીને થીર ને ચર થીર એ આઇ રહીને કામ કરવું તેને કહે છે ચર-પરદેશમેં જઇને કરવું તે ઘેર રહી અજવાળિઆમેં બહાર જવા માટે પુરતું જ્ઞાન મેળવવું તેજ મનુષ્ય મનુ સમાન છે તે મનુનું સુખ ભોગવી શકે છે તે હંમેશનો નહીં વખત યોગ સમે.

લી. સેવક,

ભક્ત રામદાસ કાળીદાસ.

श्री

તત્વ-સાર જ્ઞાનસ્વરોદય.

દુહો—નમું નમું ગુરૂ દેવજી, કરૂં પ્રણામ અનંત. ૧ તમ પ્રસાદ તત્વસારકો, રામદાસ વરણુંત. ૨ પુરસોતમ પરમાત્મા, પુરણ વીશ્વાવીશ. ૩ આદિ પુરૂષ અાચલ્ન તુંહી, તુંહી નવા અશીસ શ્રર ઓહમ શું કહેતે હે અસર સોહમ જાણુ નહીં અક્ષર સ્વાસ રહીત. ૪ તાહીકો મન આણુ, તાહીકો મન રાત દીન સુરત લગાવો આપ. ૫ આપ વીચાર ઓર કોના શીષ નમાવો, એહી બચન બ્રહ્મજ્ઞાનીકા માનો વીસવાવીસ. ૭ રામદાસ મત કહેતે હેં, અગમની ગમકી શીખ. ૮ કાળિદાસ ગુરૂ કીરપા કરી દીયા સ્વરોદય જ્ઞાન, તબસે એ જાણી પરિલાભ હોય કે હાણ. ૯ ઇંગલા પીંગલા સુખમણા નાડી તીન બીચાર, દેહીને બાયે સ્વર ચલે સબમે ધારણા ધાર. ૧૦ પીંગલા દેહીને અંગ હે ઇંગલા શું બાયે હોઇ, સુખમણ જીનકે બીચ હે જબ સ્વર ચલે દોય. ૧૧ જબ સ્વર ચલે પીંગલા મધ્ય સૂર્ય તાહી બાસ ઇંડા શું બાયે અંગ હે ચંદ્ર કરત પ્રકાશ. ૧૨ ઉદય અસ્ત તીનોકો લખે નીરગમ સુરગમ વિધ, પાવે તત્વ વરણુકો તબ વહ હોવે સિધ. ૧૩ રામદાસ મત કહેતે હેં થીર ચર સ્વર પીછાણુ, થીર કારજકો ચંદ્રમા ચરકો ભાણું સુજાણ. ૧૪ કૃષ્ણ પ્રમાસ જબહી લગે જાઇ મીલા હય ભાણુ, શુકલ પક્ષકે ચંદ્રકો એહી નીસે કર જાણુ. ૧૫ મંગલ ઊરૂ ઇતવાર દીન ઓર શનીશ્ચર લીન,

શુભ કારજકો મલને હે સુરજકો દીન તીન. ૧૬ સોમ બાર શુક્ર બાલો દીન વફાઇકો દેખ, ચંદ્ર ઓંગમે સફલ હે રામદાસ કહે શેષ. ૧૭ તીથી ઓર વાર વીચારી કર દેહીનો બાયે અંગ, રામદાસ સ્વર જો મીલે શુભ કારજ પ્રસંગ. ૧૮ કૃષ્ણ પક્ષકે આદિહી તીન તિથી લગી ભાણુ, ફિર ચંદા ફિર ભાણું હે ફિર ચંદા ફિર ભાણુ. ૧૯ શુકલ પક્ષકે આદિહી તીન તિથી લગી ચંદ્ર, ફિર સુરજ ફિર ચંદ્ર હે ફિર સુરજ ફિર ચંદ્ર ૨૦ સુરજકો તિથીમે ચલે જો સુરજ પ્રકાસ, સુખ દેહીકો કરત હે લાહીલાહ હુલાશ. ૨૧ શુકલપક્ષ ચંદ્રા ચલે પડવા દેહીની હાર, ફલ આનંદ મંગલ કરે દેહીકો સુખ સાર. ૨૨ શુકલ-પક્ષ તિથીમે ચલે જો પરવાકો ભાણું હોય કલેશ પીડા કુછ કે દુઃખ કે કુછ હાણુ. ૨૩ સુરજકી તીથીમે ચલે જો પરવાકો ચંદ્ર, કલહ કરે પીડા કરે હોઇ તાપકે દન્ડ. ૨૪ ઊપર બાયે સાંમાને સ્વર બાયેકે સંગ, જો પુછે સસિ આગમે તીનોકો પ્રસંગ. ૨૫ નિચે પીછે દાહીને સ્વર સુરજકો રાજ જો કોઇ પુછે આઇ કરતો સનકો શુભ કાજ. ૨૬ દાહીનો સ્વર જબ ચલત હે પુછત બાયે અંગ, શુકલપક્ષ નહીં બાર હે તો નિષ્ફલ પ્રસંગ. ૨૭ જો કોઇ પુછે આયકર બેઠ દાહીનિ ઓર, ચંદા ચલે સુરજ નાહી નહી કાજ વીધી ઓસ. ૨૮ જો સુરજમે હર ચલે કહે દાહીને આઇ, લગ્ન વાર ઊર તીથીમે કારજ હો જાય. ૨૯ જો ચંદ્રામે સ્વર ચલે બાયે પૂછે કાજ, તિથી ઓર અક્ષર વાર મીલે શુભ કારજકો સાજ. ૩૦ સાત પાંચ નવ તિન ગીને પંદર ઓર પચીસ, કાજ બચન અક્ષર ગીને ભાણું ઓગકો ઈશ. ૩૧ ચાર આઠ દવા દશ ગીને ચૌદ સોલા તિસ, ચંદ ઓગકે સંગ હે રામ-દાસ રણજીત. ૩૨ કર્ક મેસ મકર તુલા ચારો ચલતી રાસ, સુરજસે ચારો મીલત ચર કારજ પ્રકાસ. ૩૨ મીન મીથુન કન્યા કહી ચોથી

ઓર ધનબીત, દ્દિ સ્વર ભાવકો સુક્ષમણા મુરલી સુત રણુજીત. ૩૪ વૃશ્ચિક સીંહ વરખ કુંભ સુત બાયે સ્વરકે સંગ, ચંદ્ર ઓગકો મીલત હે થીર કારજ પ્રસંગ. ૩૫ ચીત આપનો સ્થીર કરે નાસા આગે નેન શ્વાસો દેખે દ્રષ્ટીમેં જખ પાવે સ્વર એન. ૩૬ પાંચ ઘડી પાંચો ચલે ફીર વા ચ રહી બાર પાંચ તત્વ ચાલે મીલે સ્વર બીચલે હું નિહાર. ૩૭ ધરાત ઓર આકાશ હે ઓર તિસરા પોન પાંની પાવક પાંચોયે કરત શ્વાસમેં જ્ઞાન. ૩૮ ધરતી તો સન્મુખ ચલે ઓર પીગે રંગ દેખ, બારહ આંગુલ સ્વાસમેં સુરતનું રત્ન કરી પેખ. ૩૯ ઊપરકો પાવક ચલે લાલ વરણ હે વેશ, ચાર આંગુલ શ્વાસમેં રામદાસ અવરેખ. ૪૦ નિચેકો પાણી ચલે શ્વેત રંગ હે તાસ, સોલહ આંગુલ શ્વાસમેં રામદાસ કહે ભાસ. ૪૧ હરો રંગ હે વાયુકો તિરસા ચાલે સોઇ, આઠ આંગુલ શ્વાસમેં રણજીત કર જોઇ. ૪૨ સ્વર પુરણ દોનો ચલે બાહેરના પ્રકાસ, શામ રંગ હે તાસુકો સોઇ તત્વ આકાશ. ૪૩ જલ પૃથ્વીકે ઓગમે જો કોઇ પુછે બાત, શશી ઘરમેં જો સ્વર ચલે કહું કારજહો જાત. ૪૪ પાવક ઓર આકાશ પુંની વાયુ કબી જો હોઇ જો કોઇ પુછે આઇ કર શુભ કારજ નહી હોઇ. ૪૫ જલ પૃથ્વી થીર કારજકો ચર કારજકો નાસ, અગ્નિ વાયુ ચર કારજકો દેહીને સ્વરકો માહી. ૪૬ રોગીકા પુછે કોઇ બેઠ ચંદ્રકી ઓર, ધરતી બાગે સ્વર ચલે મરે નાહી વીધી કોર. ૪૭ રોગીકો પ્રસંગ જો બાગે પુછે આય, ચંદ્ર બંધ સુરજ ચલે જીવે નહીં વહ જાણ. ૪૮ બેહેને સ્વર સો આયકર સુને ઓર જો જાય, જો પુછે પ્રસંગ વહ રોગી નહી કેરા હય. ૪૯ સુને ઓર સોં આઇ કર પુછે બેતે સ્વાસ વહ નિશ્ચે કર જાણી એ રોગીકા નહીં નાશ ૫૦ સુને ઓર સો આય કરિ પુછે બહેતે સ્વાસ, જે તે

કારજ જગતકો સફલ હોઇ સબ સચ, ૫૧ બહેતે સ્વર પૈ આઇ કરિ જો પુછે સુન ઓર જે તે કારજ જગતકે ઊલટ ઓહી બીધી કાર. પર કે બાયે કૈ દાહીનોમેં કાંઇ પુરણુ હોઇ, પુછે પુરણુ ઓર હી કારજ પુરણુ સોય. ૫૩ વરસ એકકો ફલ કહે તત્વહી જાણે સોઇ, કાલ સમે સોઇ લીખે બુરો ભલો જગ હોઇ. ૫૪

ચોપાઇ—સક્રાંતિ પુની મેસ બીચારે ત્યાં દીન લગે શું ઘડી વીચારે, જો બાએ સ્વર પૃથ્વી હોઇ અગ્નિ તત્વ કહાવે સોઇ. ૧ દેશ વૃદ્ધિ ઓર સમય બતાવે પરજા સુખી મેહ બરસાવે, ચરા બહુત હોરકો ઊપજે નર દેહીકો અન બહુ ઉપજે. ૨ જલ જાને બયે સ્વર માહી ધરતિ ફૂલે મેહ બરસાઇ, આનંદ મંગલ સૌ જગ રહે, આપ તત્વ દર્શન કરી બહે. ૩ જલ ધરતિ દોનો શુભ ભાઇ રામદાસ ને કાળિદાસ બતાઇ, તિન તત્વકા કહું બીચારા સ્વરમેં જાકે ભેદ નિહારા. ૪ લગે મેષ સક્રાંતિ જબહી લગતી ઘડી વીચારે જબહી, અગ્નિ તત્વ સ્વરમેં જમ ચાલે રોગ દોષ મેહ પરજા લે. ૫ કાલ પડે થોડાસા વરસે દેશ ભંગ જો પાવ કદરસે બાત, તત્વ ચાલે સર્વ સંગા જગ ભયવાન હોઇ કુછ દંગા. ૬ અર્ધ કાલ થોડાસા બરસે વાયુ તત્વ જો સ્વરમેં દરસે તત્વ આકાશ સ્વર ચાલે દોષ મેહના વરસે અન્ન ના હોવે. ૭ કાલ પડે ત્રણ ઉપજે નાહી તત્વ આકાશ હોઇ સ્વર માંહી. ૮

દુહો—ચૈત્ર મહીના મધ્યમેં જબહી પરવા હોઇ શુકલ પક્ષતા દીન લગે પ્રાતઃ સમય જો હોઇ. ૫૫ પ્રાતહી પરિવારકો લખે, પૃથ્વી હોઇ સુજાણ. ૫૬ હોઇ સમો પરજા સુખી રાજા સુખી નિદાન. ૫૭ નીર ચલે જો ચદમેં એહી સમેકી જીત, જલ વરસે પ્રજા સુખી

સંવત નીકો મીત. ૫૮ પૃથ્વી પાણી સમો જો બહે ચંદ્ર શું અ-સ્થાન, દેહીને સ્વરમેં જો બહે સમો શું મધ્યમ જાણુ. ૫૯ મોરહો જો સુખમણા ચલે રાજ હોઇ ઉત્પાત, દેખત વાલા વીનશે હે ઓર કાલ પર નાત. ૬૦ રાજ હોઇ ઉત્પાત પુંનિ પડે કાલ વિશ્વાસ, મેહ નહી પ્રજા દુઃખી જો હોઇ તત્વ આકાશ. ૬૧ સ્વાસમેં પાવક ચલે પડે કાલ જબ જાણુ, રોગ હોઈ પ્રજા દુઃખી ઘટે રાજકો માન. ૬૨ ભય કલેશ હોય દેશમેં વીગ્રહ ફેલે અન્ત, પડે કાલ પ્રજા દુઃખી ચલે વાયુકા તનંત. ૬૩ સક્રાંતી ઓર ચૈત્રકો દોનો ભેદ લખાય, જગત કાજ અબ કહું ચંદ્ર સુર્યકો નાય. ૬૪

ચોપાઇ—વીવાહ દાન તીર્થ જો કરે વસ્ત્ર ભુષણ ઘર પગ ધરે, બાએ સ્વરમેં એ સબ કીજે પોથી પુસ્તક મેં લીખ લીજે, જોગ અભાસ ઉરૂ કીજે પ્રીત. ઓસધ બાડી કીજે મીત, દિક્ષા મંત્ર બોવે નાજ, ચંદ્ર જોગ થીર બેઠે રાજ. ચંદ્ર જોગમેં સ્થીર પુંની જાણો, થીર કારજ સબહી પીછાણો કરો હવેલી છપર છાવે. બાગ બગીચા ચાય ગુફા બનાવે, હાકીમ જાઇ કોટમેં બરે ચંદ્ર જોગ આસન પગ ધરે રામદાસ ને કાળિદાસ બતાવે, ચંદ્ર જોગ થીર કારજ કહાવે.

દુહો—બાએ સ્વરકે કાજ એ જો મેં દિઆ બતાઇ, દેહીને સ્વરકે કહત હું ગ્રાન સ્વરોદય ગાય. ૬૫

ચોપાઇ—જો ખાડો કર લિઓ ચાહે, જાકર બૈરી ઉપર બાહે. ઊંઘ બાદ રણુજીતે સોઇ, દેહીને સ્વરમેં ચાલે કોઇ. ભોજન કરે અસ્નાન, મીથુન કર્મ ભાનુ પરધાન. વહી લીખેકી કિજે ગોહારી, ગજ ઘોડા વહાણુ હથીઆરા વીદ્યા પડે મહીં જો સાધે, મંત્ર સીદ્ધ

ઓર ધ્યાન આરાધે, વૈરિ ભત્રન ગવન જો કીજે ઊરૂ કાહું કોત્રા જો દીજે ત્રણુ કાહું પૈનુ જો માગે, વીસ ઓર ભુત ઉતારણુ ભાગે રામદાસ ને ગુરૂ દેવ વીચારી, એ ચરૂ કર્મ ભાણુકી નારી. ૬૭

દુહો—ચર કાંજકો ભાણું હે, સ્થીર કારજકો ચંદ્ર સુખમણા ચલત નવ ચાલીએ ત્યાં હોઇ કછુ દંડ ૬૮ ગાંવ પરગને ખેત પુંની, ઊત્રર છધરમેં મીત સુખમણુ ચલત નવ ચાલીએ, બરજતહે રણુ-જીત. ૬૯ છીન બાંચે છીન દેહીને સોઇ સુક્ષ્મણુ જાણી, ઢીલ લગાકે નાં મીલે તો કારજકી હાની. ૭૦ હે ઈ કલેશ પીડા કછુ જો કોઇ કહી જાઇ, સુક્ષ્મણુ ચલે ન ચાલીએ, દીન્હો તુંને બતાઇ. ૭૧ ઓગ કરો સુક્ષ્મણુ ચલે કે આતમકા ધાંણુ, ઓર કાજ કોઇ કરે તો કછું આવે હાણુ. ૭૨ પૂર્વ ઉત્તર મત ચલો બાએરકે પ્રકાસ, હાની હોઇ બહુરે નહીં અબ નકી નહીં આસ. ૭૩ દેહીને ચલત નવ ચાલીએ, દક્ષિણુ પશ્ચિમ જાણી જોર જાય બહુરે નહીં ઓર હોવે કુછ હાનિ. ૭૪ દેહીને સ્વરમેં જાઇએ પૂર્વ ઉત્તર રાજ, સુખ સંપતિ આનંદ કરે સભા હોઇ શુભ કાજ. ૭૫ બાગે સ્વરનં જાઇએ દક્ષિણુ પશ્ચિમ દેશ, સુખ મંગલ આનંદ કરે જો જાવે પરદેશ. ૭૬ દેહિનેસે તીઅય કર બાગે પુછે કોય, જો બાએ સ્વર બંદ હે સફલ કાજ નહીં હોય ૭૭ બાએ સેતિ આઇકર દેહિને પુછે ધાય, જો દેહીનો સ્વર બંદ હે કારજ અફલ બતાય. ૭૮ જબ સ્વર ભીતરકો ચલે કારજ પુછે કોય, પૈજ બધા વાસો કુહો મન સંપુર્ણ હોઇ. ૭૯ જબ સ્વર બાહીરકો ચલે તબ કોઇ પૂછે તોર. વાકો એસા ભાસીએ નહીં કારજ વિધી કોર ૮૦ બાએ કરવટ સોઇએ જલ બાએ સ્વર પીક. દેહીને સ્વર ભોજન કરે તો સુખ પાવે જીવ: ૮૧ બાએ સ્વર ભોજન કરે દેહીને

પીવે નીર, દશ દીન ભુલે ઓર કરે પાવે રોગ શરીર. ૮૨ દેહને સ્વર ભક્તાકે હીરે બાએ લગુ શકાય, ઉગતા એસે સાધીએ દીનો ભેદ ૦ તાય. ૮૩ ચંદ્ર ચલાવે દીવસકો રાત્રિ ચલાવે સૂર્ય, નીત સાધન એસા કરે હોઇ અમર ભરપુર. ૮૪ જીતનાહી બાહે ચલે સોઇ દેહનો હોઈ, દશ સ્વાસ સુખમણા ચલે તાહી બીચારો લોય. ૮૫ આપ હેર દેહોનો ચલે બદલ નહી જો પોન, ત્રણ વરમ કાયા રહે જીવ ટરે ફીર ગ્રાન. ૮૬ સોલ પહોર ચલે જભી સ્વાસ પીગલા માંહી, ઉગલા વરસ કાયા રહે પીછે રે તીનહી. ૮૭ તીન રાત્રિ ઓર તીન દીન ચલે દેહીનો સ્વાસ સંવત ભર કાયા રહે પીછે હોઇ વિનાસ. ૮૮ સોલહ દીન નીસદીન ચલે સ્વાસ ભાનુંકો ઓર આયુષ જાણુ એકે માસકી જીવ જાઇ તનુ શોર ૮૯ નેભ કુટિલ પાંચતારકી જાણુ, નાસા જીબ્હા એકસો કાલ ભેદ પહીચાન. ૯૦ ભેદ ગુરૂસો પાઇએ ગુરૂ બીન લઇએ ના ગ્રાન, રામદાસ એ કહેત હે ગુરૂ પરવારૂ પાન. ૯૧ એક માસમે રેણ દીન ભાણું દેહી જો હોઇ. રામદાસ શું કહેતે હે નર જીવે દીન દોય. ૯૨ નાડી જો સુખમણ ચલે પાંચ ઘડી ઠહેરાઇ પાંચ ઘડી સુખમણ ચલે તબહી નરમર જાઇ. ૯૩ નહી ચંદ્ર નહી સૂર્ય હે નહી સુખમણા બાલ. મુખ સેતી સ્વાસ ચલે ઘડી ચારમેં કાલ. ૯૪ ચાર દીનકે આઠ દીન બાહેરકે દીન બીસ. એસે જબ ચંદ્રા ચલે આયુષ જાણ બડ દશ. ૯૫ તીન રાત ઓર તીન દીન ચાલે તત્વ આકાશ, એક વરસકા આ રહે ફેર કાલ વીગવાસ. ૯૬ દીનકો તો ચંદ્રા ચલે ચલે રાતકો સુર્ય એહી નિશ્ચે કર જાણીએ પ્રાણ ગમન બહુ દુર ૯૭. રતિ ચલે સ્વર ચંદ્રમા દીનકો સુરજ બાલ એક મહીના યું ચલે છઠે મહીને કાલ. ૯૮ જબ સાધું એસા લખે છઠે મહીને કાલ આગેહી સાધન કરે બેઠ ગુફા તત્કાલ. ૯૯

ઊપર ખેંચી અપાનકો પાન અપાન મીલાય. ઉત્તમ કરે સમાધીતાકો કાલ ન ખાય. ૧૦૦ પવન પીછે જ્વાલા પે કે નાભી તલે કરાહ, મેરૂ દંડકો ફોરકે વસે અમરપુર માંહ. ૧૦૧ જાંહ કાલ પાંચે નહી અમકી હોય ન ત્રાસ, ગગન મંડલકો જાયકર કરે વોહ નિવાસ. ૧૦૨ જાંહ કાલ નહીં જ્વાલ હે છુટે સકલ સંતાપ, હોઈ ઉન મુની લીન મન બીસરે આપો આપ. ૧૦૩ તીનો બંધ લગાયકે આ બાંચે ા સાધ, ઓગ સુખમણા હે ચલે દેખે ખેલે અહાખે. ૧૦૪ શક્તિ જાય શીવસો મીલે જાહરે હોઇ મન લીન, માંએ ઓચરિ જો લગે જાણે જાણપર વીન. ૧૦૫ આસન પ્રથમ લગાકર મુલ બંધકો બાધ, મેરૂ દંડ સંધી કરે સુરણ ગમનકો સાધ. ૧૦૬ ચંદ્ર સૂર્ય દોનુ સન કરે દ્દષ્ટિ ચીત લગાય, ખટ ચકરકો બંધકર સુન શીખરકો જાય. ૧૦૭ ઇગલા પીગલા સાધકર સુખમણમેં કર વાસ, પરમ જ્યોતિ જીલ મીલ તહાં પુછે મન વિશ્વાસ ૧૦૮ જીન સાધન આગે કરે તાસુંસ બકુંસ હોઈ. જબ ચાહે તબહી કરે કાલ બચાવે સોઇ. ૧૦૯ તરૂણ અવ- સ્થા ઓગ કર ખેડ રહે મન જીત કાલ બચાવે સાધ વહ અનંત સમકી રણજીત. ૧૧૦ સદા આપમે લીન રહું કરિ ઓગ અભી આશ, આવત દેખે કાલ જબ ગગન મંડલ કર વાસ. ૧૧૧ સનહી સનહી સાધકર રાખે પ્રાણ બઢાઈ, પુરો ઓગી જાણીએ તાકો કાલ ન ખાય. ૧૧૨ પહેલે સાધન ના કીહો ગગન મંડલકા જાણ, આવત જાણે કાલ જબ કયા કરે અજ્ઞાન. ૧૧૩ યોગ ધાનકી નહી નહીં જવાન અવસ્થા મીત, આગમ દેખે કાલકો કહા સકે વહ જીત. ૧૧૪ કાલ જીતી હરિ સો મીલે સુન મહેલ અસ્થાન, આગે તીન સાધન કરી તરૂણ અવસ્થા જાણ. ૧૧૫ કાલ અબધી જતે જબી તબ જાણી વહ જાય, યોગી પ્રાણ ઉતારિ એ લીહુ સમાધી જ.

જાય. ૧૧૬ કાલ જીતી જગમેં રહે મોત ન વાગે તાલી, દશો દ્વારકો ફીર કર જબ ચાહે તબ જાહી. ૧૧૭ સુરજ મંડલ ચીરકે યોગી· તામેં પ્રાણ, સાયુંજ મુક્તિ સોહી લહે પાવે પદ નિરવાણ. ૧૧૮ કૃષ્ણ પક્ષકે મધ્યમેં દક્ષિણ હોઇ સુજાણ, યોગી વપું ન છોડી હે રાજા હોઇકે હાન. ૧૧૯ રાજપાય હરિભક્તિ કર પુરબકી પહીચાણ, યોગ યુગાંત પાવે બહુ કરિ દુશર મુક્તિ નિદાન. ૧૨૦ સૂર્ય ઉતરાયણ લખે શુકલપક્ષ કે માંહા, યોગી કાયા ત્યાગીએ યામેં સંશય નાહી. ૧૨૧ મુક્ત હોઇ બહુરે નહી જીવ ઓર મીટ જાય, બુંદ સમુદ્ર મીલ રહે દુનિઆ નાહી દેહરાઇ. ૧૨૧ સૂર્ય દશી આણુ વાં રહે માસ ખટ જાણ, ફીર ઉતરાયણ જાઈ કર રહે માસ ખટ ભાણ. ૧૨૩ દોનો સ્વરકો સુંદકર સ્વાસમેં મન રાખ, ભેદ સ્વરોદય પાયકર તબ કહાંસે ભાખ. જો રણ ઉપર જાઇ એ દેહીને સ્વર પ્રકાસ, જીત હોઇ હારે નહીં કરે શત્રુકો નાશ. ૧૨૫ દુરજનકો સ્વર દેહી તો તેરો દેહીનો હોઇ, જો કોઇ પહેલે ચંદ્ર એેત જીતી હે શોય. ૧૨૬ સુખમણ ચલત નવ ચાલીએ ઊધ કરણ સુણ મીત, શીષ કટાવેકી કરો દુર· જનકો હોઇ જીત. ૧૨૭ જો જાગે પૃથ્વી ચલે ચઢી આવે કોઇ ભુપ, આપ બેઠે ખંડ પીલીએ બાત કહું ગુપ. ૧૨૮ જબ પૃથ્વી સ્વરમેં ચલે સુનો કાન દે બીર, સફલ કાજ દોનો કરે કો ધરતીકે નિર ૧૨૯ પાવક ઓર આકાશ વા વાયુ તત્વ જો હોઇ, કછુ કાજ નહી કીજીએ ઇનમેં બાજુન હોઇ ૧૩૦ દેહીના સ્વર જબ ચલત હે દહો જાય જો કોઇ, ત્રણે પાંવ આગે ધરે સુરજકો દીન હોઇ. ૧૩૧ બાએ સ્વરમેં જાઇએ બાએ પગધર સાર, બાએ પગ પેલે ધરે હોઇ ચંદ્રકો વાર. ૧૩૨ દેહીને સ્વરમેં જાઇએ દેહનો ડગભર તીન, બાયે સ્વરમેં આરણ બાયે કર પર બીન. ૧૩૩ ગર્ભવતિકે ગર્ભકો

જો કોઈ પુછે આપ, બાલક હોંકે બાલકી જીવે કે મર જાય. ૩૩
પદમા બાલક હોતેહી જો કોઇ પુછે તોય, બાયે કહીએ છોકરી દેહીને
બેટા હે.ઈ. ૧૩૫ દેહીને સ્વરમેં ચલતહી જો વહ પુછે આઇ, વાકો
બાયે સ્વર ચલે બાલક હે મરજાય ૧૩૬ દેહીને સ્વરકે ચલતહી જો
વહ પુછે બેન, બાહુકો દેહીનો ચલે લડકા હે સુખ ચેન. ૧૩૭ બાયે
સ્વરકે ચલનેહી આઇ કહે જો કોઇ, બેટીકે જીવે નહીં વાકો દેહીનો
હોઇ. ૧૩૮ બાયે સ્વરકે ચલત્તહી જો યહ પુછે બાત, બાહુકો બાયો
ચલે બેટી હે ખુશ બાત. ૫૩૯ તત્વ ભોમકે ચલતકી પ્રશન ગર્ભકો
આઇ, હોઇ નપુંષકહી જડાકે સતુ વાસો જાય. ૧૪૦ લે ન પ્રતિજ્ઞા
ગર્ભકો જો કોઈ પુછે આઇ, ઇચ્છા હોઇ જોતા સમે એસાહી ગીર
જાય. ૧૪૧ સણુ બાએ સણુ દીહીને દો સ્વર સુખમણુ હે ઇ, પુછન
વાલે સો કહો બાલક ઉપજે દોય ૧૪૨ વાયુ તત્વકે ચલતહી જો
કોઇ પુછે આઇ, સે હોવે બાદે નહીં પેટ માંહીભી બગાય. ૧૪૩ જો
કોઇ પુછે આઇ કર વાકો ગર્ભકો નાય, દેહીનો બાયે સ્વર ચલે
સાધ શ્વાસકે માંહી. ૧૪૪ બંધ જો આય કરી હે પૂછે જો કોઇ,
બધ ઓરતા ગર્ભ હે બહતે સ્વર નહી હોઇ. ૧૪૫ ઇડા પીંગલા
સુખમણા નાડી કહીએ તીન, સુરજ ચંદ્ર બીચારકે રહે શ્વાસ લવ
લીન. ૧૪૬ જૈસે કહુ આશી મતકર આપી માહી રમાઇ, તેહી
જ્ઞાની સ્વાસમેં રહે સુરતિ લય લાય. ૧૪૭. બાસ બનાવે કોટડી
આયુષ જાણુ નર હોય, બીત જાય સ્વાસા સબે તબહી મરતુંક ના
હોઇ. ૧૪૮ એકવીશ હજાર સ્વાસા ચલે રાત દીન જો સ્વાસ,
વીશા જો ચલે વરસ હોઇ અગ્નિકો નાશ. ૧૪૯ આકાલ મૃત્યુ કોઇ
મરે સે દર સુકતે મુંત, સ્વાસશાં બીતે સબી તબ આવે યમદુત. ૧૫૦
આરો સમય સાધકર સ્વાસા યુક્તિ ચલાયું, આકાલ મૃત્યુ આવે નહીં

જાવે પૂરિ આયુષ. ૧૫૧ સુસમ ભોજન કીજીએ રહીએ ના પડસોઇ, જલ થોડાસા પીજીએ બહુત ખેલ મત ખોઇ. ૧૫૨

કુંડલીયા—મોક્ષ મુકિત તુંમ ચાહે તાહોં તજો કમના કામ, મન ઇચ્છાકો મોડકર ભજો નીર્જન નામ. ૧૫૩ ભજો નીર્જન નામ દેહ અભી આસ મીટાવે પંચનકે તજો સ્વાદ આપમેં આપ સમાવે જબ છુટે મતિ દેહ જેસેકે તેસે રહીઆ. ૧૫૪ રામદાસ યહ મુકિત ગુરૂને હમસો કહીઆ. ૧૫૫ દેહ મરે તુહે અમર પાર બરહ મહે સોઇ, અજ્ઞાની ભટકત ફીરે લખે સો જ્ઞાની હોઇ. ૧૫૬ દેહ નહીં તું બ્રહ્મ હે અવ· નાશી નીરબાન, નિત ન્યારો તું દેહસે કરમ દેહ સબ જાણ. ૧૫૭ ડોલત બોલત સોવના ભદ્રાસણ કર અહાર, સુખ દુઃખ મૈથુન રોગ સબ ગરમી શીત નીહાર. ૧૫૮ જાતિ વરણ કુલ દેહકી સુરત મુરત નાવ, ઉપજે બીનસે દેહસો પાંચ તત્વકો ગાવ ૧૫૯ પાવક પાણી વાયુકે ધરતી ઔર આકાશ, પાંચ તત્વકે કોટમેં આય કીઓ તે વાસ. ૧૬૦ પાંચ પચીસો દેહ સગુણ તીનો હે સાથ, ઘટ ઉપધિસો જાણીએ કરત રહત ઉત્પાત. ૧૬૧ જીવ્હા ઇન દરિ સારકી નભ કીઇ દરિ કાન, નાસાઇ દરિ ધરણકી કરિ બીચાર પહીચાણ ૧૬૨ ત્વચા સોઇ દરિ વાયુકી પાવક દરિ નેન, ઇનકી સાધે સાધના પદ પાવે સુખ ચેન. ૧૬૩ નિંદ જમાઇ આનકશ મુખ પાસ જબ હોઇ રામદાસ પાંચો કહી અગિન તત્વ સો જોય. ૧૬૪ રક્ત પીત કફ તિસરો બિંદુ પસેનો જાણ, રામદાસ પર કીર્તિ એ પાણી પહી· ચાન. ૧૬૫ ચામ હાડ નાડી કહું રોમ જાણ ઔર માસ પૃથ્વીકી પર કીર્તિયે અનંત સબ નકા નાસ. ૧૬૬ બલ કરના ભીરૂ ધાવના પેરે સારણ સંકોચ, દેહ અંદે સો જાંણીએ વાયુ તીવ હે સોચ. ૧૬૭

કામ ક્રોધ મધ લોભ ઓર્ મોહ કહેતે હે લોક, નભકી પાંચો જાણીએ નિતનારો તું યોગ. ૧૬૮ પાંચ પચાસો એકહી પ્રનકે સકલ સભાવ, નિર્વાકાર તું બ્રહ્મ હે આપ આપકો પાત્ર. ૧૬૯ નિરાકાર નિરલપતું દેહી જાણુ અકાર, આપનિ દેહ માન મત એહી જ્ઞાન તત્વસાર. ૧૭૦ મરતક છેદ શકે નહી પાવક શકે ન જાર. મરે મટે સો તું નહી ગુરૂ મમ ભેદ નિહાર. ૧૭૧ જલે કટે કાયા એહી જને મીટે ફીર હોઇ, જીવ અવિનાશી નિત હે જાણે વીરલા કોય. ૧૭૨ આંખ નાક જીભ્હા કહું ત્વચા જાણુ ઓર કાન, પાંચોઇંદ્રિય જ્ઞાન હે જાણે સુજાણ. ૧૭૩ ગુંદા લીંગ મુખ તીસને હાથ પાંવ લખી તેહ, પાંચો ઈંદ્રિય કર્મ હે એભી કહીએ દેહ. ૧૭૪ પૃથ્વી કહ્મે ઠોર હે મુખ જાણી એ દ્વાર, પીત્ત રંગ પહીચાણીએ પાવન ખાન અહાર. ૧૭૫ પીત્તમેં પાવક રહે નેન જાનીએ દાર, લાલ રંગ હે અગ્નિકો લોભ મોહ અહાર. ૧૭૬ જલકો બાસા બાલ હે લીંગ જાણીએ દાર. મીથુન કર્મ અહાર હે ધોલો રંગ નિહાર. ૧૭૭ પવન નાભીમેં રહતે હે નાસા જાન દાર નિલ રંગ હે વાયુકો ગંધ સુગંધ અહાર. ૧૭૮ આકાશ શીશમેં બાસ હે શરબન દારો જાનુ, શબ્દકું શબ્દ અહાર હે તહીસમા રંગ પહીચાન. ૧૭૯ કારણુ સુક્ષ્મ લીંગ હે ઓર્ કહીત અસ્થુલ, શરીર ચાર સો જાણીએ મેં મેરી જડમુલ. ૧૮૦ ચીત બુદ્ધિ મન અહંકાર જો અંતઃકરણ શું ચાર, જ્ઞાન અગ્નિસો જારિએ કર કર મત વિચાર. ૧૮૧ શબ્દ સ્પર્શ ઓર ગંધ હે ઓર કહીત રસરૂપ, દેહકર્મ તનુ માત્ર [illegible] કહીત નીરરૂપ. ૧૮૨ નિરાકાર સોહે અચલ નિર બાશી તું જીવ, [illegible] સંગ નિર્મળ સો અજ અવિનાશી જીવ. ૧૮૩ બાવે કોઠા અગીનકા દેહીને જના પ્રકાશ, મનહી રદ સ્થાન હે પવન નાભીમેં બાંસ ૧૮૪ મુલ કમલ દલ

ચારકો લાલ પુંખરી રંગ, ગૌરી સુતબાસા કીઓ સસો જપાઇ કગ-૧૮૫ પીત્ત વરણુ ખટ દલ કમલ નાભી તસે સંભાલ, ખટ સહશ્ર જાપ જપીલે બ્રહ્મ સવિતા નાર. ૧૮૬ દશ પુંખરિકો કમલ હે નિલ વરણુ સો નામ, વિષ્ણુ લક્ષ્મી વાસ કીઓ સહસ યામ. ૧૮૭ અનહદ ચક્ર હ્રદય રહે દ્વાદશ દલ આરૂ શ્વેત ખટ સહસ્ત્ર જાપ જપીલે સો શીવ સ્કજહ દેત ૧૮૮ ષોડશ દલકો કમલ હે કંડ વાસ શશીરૂપ, જાપ સહસ્ત્ર જાંહ જપે ભેદ લહે અતી ગુપ ૧૮૯ અગ્નિ ચક્ર દો દલ કમલતિ કુટિ ધામ અનુપ, જાપ સહસ્ત્ર જાંહ જપે પાવે જ્યોતિ સ્વરૂપ. ૧૯૦ દલ હજારકો કમલ હે ગગન મંડલમેં વાસ, જાપ સહસ્ત્ર જપે તેજ પૂંજ્ય પ્રકાસ. ૧૯૧ ઓગ ઉગતી કર ખોજલે સુરત નુરત કરશીન, દશ પ્રકાર અનહદ બજે હોઇ જાંહ લવલીન. ૧૯૨

કુંડલિયા—એક ભવર ગુંજારશી દુજ શંખ દંત્રની હોય, ત્રીજે શબ્દ મૃદંગકા ચોથે તાલ હે સોય. ૧૯૩ પાંચમં ઘંટા બજે છઠે શું મુંરલી નાદ સાતમે મેરી જ્યાં ગાજે, આ મેં બાજે દુદુંભી સીંહ ગર્જના ન લો, દશમે બાજે ધુઘરૂ રામદાસ સુન લો. ૧૯૪

દુહા—દશ પ્રકાર અનહદ ધુરે જીન યોગી હે લીન, ઇન્દ્રિય થકી મન વાયકે રામદાસ રહી દીન. ૧૯૫ ત્રીણુ પાંચ નવ નાડીકા, દશ બાયકો જાણુ, પ્રાણુ અપ્રમાણુ સો મન હે ઓર કહીત ઉધાન. ૧૯૬ વ્યાન વાયુ ઓર કીરકીરા કામ બાઇ જીન, નાગ ધન જય દેવદત્ત દશ બાય રણુ-જીત. ૧૯૭ નવ દ્વારકો બંધકર ઉનમ નાંડી તીન, ઇગલા પીગલા સુખમણાકે લીકરે પર બીન. ૧૯૮ કરતે પરાયણુકે તગિય પતિત અનેક, અનહદ ધ્વનિકી બીચમેં દેખે શબ્દ અલેખ ૧૯૯ પુરક કર કુંભક કરે રૈચક પવન ઉતાર, એસે પ્રયાણુ કરે સુસ્મ કરે આહાર

૨૦૦ ધરતી બંધ લગાયકર દમ વાયુકો રોક, મસ્તક પ્રાણ ચઢાય-કર કરે અમરપુર ભોગ ૨૦૧ પાંચો મુદ્રા સાદકે પાવે ઘટકા ભેદ, નાડી શક્તિ ચઢાયકે ષટ ચક્રકે છેદ. ૨૦૨ યોગ ઉગતીકે કીજીએ કે અજમાકે ધાંણ, આપ આપ વિચારીએ પરમ તત્વકો જ્ઞાન. ૨૦૩ શુદ્ધ વાંગિશ શરીર હે બ્રાહ્મણ ઓર રજપુત, ખુલ્લા ખાલ તું નહી રામદાસ અબધુત ૨૦૪ કાયા માયા જાણીએ જી'ા બ્રહ્મ હે મીત કાયા છુટી સુરત મીટે તું પરમાત્મ નીત. ૨૦૫ પાપ પુણ્ય આશા તજો માન ઓર તો થાપ, કાયા મોહ વીકાર તજી જપે શુંય જપા જાપ. ૨૦૬ આપ ભુલ્યો આપમેં બંધ્યો આપહી આપ, જાકો તું ઢુંઢત ફીરત તું આપી આપ. ૨૦૭ ઇચ્છા દુઇ વીસારી કરી કયો નહોઇ નાબાસ, તુંતો જીવન મુક્ત હે તજો મુકિતકી આસ. ૨૦૮ પવન ભઇ આકાશ સો અગ્નિ વાયુસે હોઇ, પાવક સો પાણી ભયો પાણી ધરતી સોઇ. ૨૦૯ ધરતિ મીટતે સ્વાદ હે ખારિ સ્વાદસો નીર, અગ્નિચર ફરો સ્વાદ હે ખટ્ટા સ્વાદ સમીર ૨૧૦ ખટ્ટા મીઠા ચર-કુરા ખારિપર મન હોઈ, જબ હી તત્વ વીચારીએ પાંચ તત્વમેં કાય. ૨૧૧ સ્વાદ નામ ઓ રંગ હે ઓર બતાઇ ચાલ પાંચ તત્વકી પરખ એહ સાધુ પાવે તત્કાલ. ૨૧૨ તિર કોનો પાવક ચલે ધરતિ તો ચોર, સુન સ્વભાવ આકાશકો પાણી લંબો સોલ. ૨૧૩ અગ્નિ તત્વ ગણ તામશી કહી રજોગણ ગાય, પૃથ્વી નીર સત્વ ગુણી નભ હે અસ્થીર માંહ. ૨૧૪ નિર ચલે જબ સ્વાસમેં રણ ઉપર ચઢી મીત, વૈરીકો શીર કટ કરિ ઘર આવે રણજીત. ૨૧૫ પૃથ્વીકે પ્રકાશમેં ઉદ્ય કરેમેં કોઇ, દોઉદલ રહે બરાબરી હારી વામે હોઇ. ૨૧૭ અગ્નિ તત્વકે વહેતેહી ઉપકરણ મત જાવ, હારિ હોઇ જીતે નહી ઓર આવે તન ગાવ. ૨૧૭ તત્વ આકાશમેં ચલે તો વોહી રહી

જાય, રણુમાંહી કાયા છુટે ઘર નહી દેખે આમ. ૨૧૮ જલ પૃથ્વીકે ઓમમેં ગર્ભ રહે સો પુત, વાયુ તત્વમેં સો કરિ અત્તર સુત સુત. ૨૧૯ પૃથ્વી તત્વમેં ગર્ભ જો બાલક હોવે ભુપ, ધનવંતા સોઈ જાણીએ સુંદર હોઇ સ્વરૂપ. ૨૨૦ અગ્નિ તત્વ જબ ચલતકી કબી ગર્ભ રહી જાય, ગર્ભ ગીરે માતા દુઃખી હો માતા મર જાય. ૨૨૧ વાયુ તત્વ સ્વરને દાબીને કરે પુરૂષ જબ ભોગ, ગર્ભ રહે જોતા સમે દેહી આવે રોગ. ૨૨૨ અરત સમ સાધકર દ્રષ્ટી સ્વાસકે માંહી, તત્વ ભેદ જો પાઇએ બીન સાધે કુછ નાહી. ૨૨૩ આસન પ્રથમ લગાયકે એક વરસ નિત સાધ બેઠે લેટે ડોલતે સ્વાસાહી આરાધ ૨૨૪ નાભી નાસીકા માંહ કર સોહમ સોહમ જાપ, સોઈ અજપા જાપ હે છુટે પૂર્ણ ઔર પાપ. ૨૨૫ ભેદ સ્વદય બહુત હે સુરમ કહો બનાય, લહો સમક્ત વીચાર લે અપને મન ચીત લાય. ૨૨૬ ધરણી તરે ગીરવટ ટળે સુત મીત, બચન સ્વદય ના ટળે મોરલી સુત રણુ: જીત. ૨૨૭ કાલીદાસ ગુરૂકી દયા સો સાધુ દયા સો જાણુ, રામદાસ રણુજીતને કહો સ્વરોદય જ્ઞાન. ૨૨૮

છપ્પો—ઉદર મમ જન્મ નામ રણુજીત વખાણાય, મુરલીકા સુત જાણુ. જાત દુસરા પહીચાણો, બાલ અવસ્થા માંહી પુરી દિલ્લીમેં આયો. રમત મીલે ગુરૂ દેવ નામ રામદાસ ધરાયો. યોગ મુક્તિ હરિ શું ગતિ બ્રહ્મજ્ઞાન દઢ કંઇ મડો. આતમ તત્વ વિચારી કે અર્જ પામે સનિ મન રહો. ૨૫.

॥ इतिश्री ज्ञान तत्वसार सम्पूर्णम् ॥

મેઘ પ્રકરણ.

કારતક સુદ તે આદરા કીજીએ, કારતક વદને પનરવ કીજીએ માગશર સુદને પુંષય કીજીએ, માગશર વદને અશ્લેશ કીજીએ, પોષ સુદને મધા કીજીએ, પોષ વદને પુરવા કીજીએ, માહ સુદને ઓતરા કીજીએ, માહ વદને હસ્ત કીજીએ, આ આઠ નખેતરમેં નીચું વાદળું થાય તો સુકાળ જાણુવો. અને જો ઊંચું વાદળું થાય તો દુકાળ જાણુવો. ચોમાસાના માસમાં પ્રભાતે મેઘાડંબર બંધાય અને મેઘાને ફોરાં થાય, અને રાત્રી આકાશ નિર્મળ દેખાય તો દુકાળ જાણવો. ચોમાસાના રાત્રિ કાળમેં ચંદ્ર કુંડું મોટું પડે તો વરસાદની રોકાણ થાય અને થેડો વરસાદ થાય. કારતક સુદ ૧ ના દીને ૨ પહોર રતું વાદળ થાય તો એક માસમેં લડાઇ થાય. અને ૩ જા પહોરે પીળું વાદળું થાય તો રોગચાળો ચાલે, અને ૪ પહોરે કાળું વાદળું થાય તો એક માસમેં મોંઘવાળી થાય. અને દિને મેઘ ગર્જના કરે તો બ્રાહ્મણ કીજીએ ત્યારે તો તે માસમેં રૂડું થાય રાતું વાદળું તો ભાઇ ક્ષત્રી કીજીએ, ત્યારે તો ઊદય થ.ય પીળું થાય તો સુદ કી-જીએ ત્યારે તો રોગ ચાલે. કાળું વાદળું થાય તો વંશ કીજીએ ત્યારે તો મોંઘવારી થાય. કારતક સુદ ૧૩-૧૪ ના દીને વાદળાં થાય તો અશાડ સુદમેં વરસાદ થાય. કારતક માસમેં મેઘ ગરજ્યા કરે તો ચોમાસાના ચાર માસ પાકા જાણવા, ત્યારે તો સુધાર જાણુવો. કારતક વદી અમાસે જો શની કે રવીવાર હોય અને સાતીતા નખે-તર હોય તો દુકાળ જાણુવો.

માગશર માસના ભાવ અને ગર્ભ જોવાશે.

માગશર સુદ ૮ તથા ૯ ના દીવસે ચીતળા નખેતર હોય તો તથા ઇશાન ખુણામે વાદળું થાય તો તથા ઉત્તર દીશામે વદળું થાય ને બપોરે આકાશે વાદળું થાય ત્યારે તો અશાડ સુદમે વરસાદ થાય. માગશર સુદ ૬-૧૦-૧૧-૯ એ ચાર તીથીમે ચીતળા, સાવીતા, વૈશાખા એ ત્રણ નખેતરમેથી એક પણ નખેતર એ ચાર તીથીમે હોય તો અશાડ સુદ ૬-૯-૧૦ તથા ૧૧ રસ એ ચાર દીવસમે વરસાદ થાય. અશાડ સુદ સાતમે વરસાદ થાય તો દીન ચાર આંખ ઉઘાડે નહીં. માગશર સુદ ૭ ના દીને પૂર્વ ફાલ્ગુની નખેતર હોય તો અશાડ સુદમે વરસાદ થશે, પ્રથમ દીન ચાર થોડો વરસસે. પછી તળાવ-નદીએ પુર આવશે, પંદર દીવસ ઘણો વરસસે માગશર સુદ ૧૩-૧૪ વાદળાં થાય તો શ્રાવણ સુદ ૧૩-૧૪ ના દીને વરસાદ થશે તે દીન ત્રણ કે તેરની હેલી કરે છે.

પોષ માસના ભાવ જોવાશે.

પોષ સુદ ૭ ના દીને વાદળાં થાય તો વા-વાયરૂ કહેવાશે. ત્યારે તો ઝાડ ભાગી પડશે. ને દીન ૨૭ વાયુ વાશે. તારપર સાંચો રાખજે ને અસાડ માસ કોરો કહાડશે. આદરામે થોડો થોડો વરસાદ થશે શ્રાવણ ભાદરવે સમધાર રહે છે. પોષ સુદ પુનમના દીવસે પૂર્વશ્રદ્ધા નખેતર હોય તો ગર્ભ નીપજ્યો જાણવો ત્યારે તો શ્રાવણ સુદ પુનમે વરસાદ થશે અને પોષ સુદ પુનમના દીવસે આથમણી દીશામે વાદળું થાય તો દીવાસાના દીને વરસાદ થશે. રાત ઘડી ચાર જતાં મનન થશે પોષ સુદમે અરત તથા સતભીસા નખેતર હોય તો શ્રાવણ ભાદરવે જળનો જોગ ઘણો છે.

મહા માસના ભાવ જોવાશે.

મહા સુદ ૧ ના દીન વાદળું ન હોય તો સારૂ, અને વાદળાંને ઉત્તરનો વાયુ બે હોય તો તલ, શરસવ બે મોધા વેચાય મહા સુદ બીજના દીવસે વાદળું અને વીજળી થાય થાય તો અનાજ મોંધા વેચાય. મહા સુદ ત્રીજના દીને વાદળાં વીજળી થાય તો ઘઉં જવ-નો સંગ્રહ કરવો, મહા સુદ ૪ ના દીવસે વાદળાં મેઘ હોય તો પાન નારીએર એ બે મોંધા વેચાય. મહા સુદ પાંચમના દીને વાયુ ઉત્તરનો વાય તો ભાદરવો જળ વીના કોરો જાય મહા મ્હીનામેં ટંઢ ન પડે તો મોંધું અન્ન વેચાય ને મહા માસમેં પાંચ રવીવાર હોય તો કાળ પડે. મહા સુદ ૬ ના દીવસે સોમવાર હોય તો તેલ--ઘી મોંઘુ વેચાય, મહા સુદ ૬ ના દીવસે મેઘ ગાજે નહી તો કપાસ મોંઘો વેચાય મહા સુદ સાતમ નીર્મળ તો સારી નહીં આસ. મહા સુદ સૂર્ય નીર્મળ તો જળ વીના પૃથ્વી દેમે મહા સુદ સાતમના દીવસે સોમવાર હોય તો કાળ પડે રાજા લડે નર સઘળા ભમંત, મહા સુદ ૮ ના દીવસે ચંદ્ર વાદળ વીના હોય અને સૂર્ય વાદળ થાય તો રાજા નાસે ભય પામી. મહા સુદ ૫ ના દીવસે વાયુ વાયવ્ય ખુણાનો વાય તો વરસનો કોલ થયો જાણુવો. અને ના વાય તો વરસનો વિશ્વાસ નહીં મહા સુદ ૫ ના દીને ઉત્તર–પશ્ચિમ વાયવ્ય ખુણામેં વાદળાં થાય તો અન્ન ઘણાં પાકશે, મહા સુદ ૫ મે ઇશાન ખુણામેં વાયુ વાય તો વરસનો કોલ થયો જાણુવો. મહા સુદ ૭ ના દીને વાયુ પશ્ચિમ દીશામેંથી વાય તો આસો માસ વૃષ્ટિ થશે ને મંલ પાછોતર પાકશે. મહા સુદ ૯ ના દીને વાયુ ઉતરતો વાય તો વરસ-નો કોલ થયો જાણુવો, જો તે દીને વાયવ્ય ઉત્તર ઇશાન દીશામેં આકાશ વાદળું થાય તો વરસનો કોલ થયો જાણુવો, ત્યારે તો ભાદ-રવા સુદ ૧ ના દીને વરસાદ થશે.

ફાગણુ માસના ભાવ જોવાશે.

ફાગણુ સુદ ૩ ના દીવસે વાદળાં થાય તો અશાડ સુદ ૩ ના દીવસે વરસાદ થાય પણ જળ રાતાં વરસ છે. ફાગણુ સુદ ૯ ના દીને મુળ નખેતર હોય તો અશાડ સુદ ૯ ના દીવસે વરસાદ થાય ફાગણુ સુદ પાંચમે વાદળાં ગર્ભ ધરે તો અશાડ સુદ પાંચમના દીવસે વરસાદ થાય પ્રભાછે વરસાદ થાય તો દીન આઠની હેલી કરે. ફાગણુ સુદ ૭ ના દીવસે કુરતીકા નખેતર હોય તો તે દીવસે સૂર્યના માથે વાદળાં હોય તો બપોરે હકાવ કરે તો વાવાયુ કહેવાશે. માસ ૧-૧II નું વા-વાયુ કહેવાશે ને વરસાદ તો આસો સુદ ૯ ના દીવસે થશે. ફાગણુ સુદ પુનમના દીને વાયુ વાયવ્ય ખુણાનો વાય તો વસંતિનો કોલ થયો જાણવો. મેઘ ઘણા થશે, ખડપાણી ઘણું થશે ધાન ઘણાં પાકશે ને પુનમના દીને વાયુ અગ્નિ ખુણાનો વાય તો દુકાળ પડે. હોળીના દીને લાળી બોલે તો વીચારશો, પહેલા પહોરે બોલે તો અશાડ સુદમેં વરસાદ થાય. બીજા પહોરે શ્રાવણુ માસમેં વરસાદ થાય, ત્રીજા પહોરે બોલે તો ભાદરવામેં વરસાદ થાય. ચોથા પહોરે બોલે તો આસો માસમેં વરસાદ થાય. ચોથા પહોરે બોલે તો આસો માસમેં વરસાદ થાય. જે પહોરમેં ઝાઝાં બોલે તો તે માસમાં વધારે વરસાદ થાય ને જે પહોરમાં હળવાં બોલે તે માસમાં ઓછો વરસાદ થાય ફાગણુ સુદ પુનમના દીને સતભીકશા નખેતર હોય તો નક્કી કાળ પડે.

ચૈતર માસના ભાવ જોવાશે.

ચૈતર સુદ ૫-૬-૭ ના દીવસે વાદળાં સંધ્યાકારે થાય તે જોજે, ને વાયુ વાય તે પણ જોજે. હંસતીના આકારે મંડના આકારે,

શિટના આકારે સીંહના આકારે, મઘરના આકારે, ઘેડાના આકાં થાય તો વરસાદ થવાનાં લક્ષણ છે; પણ પશ્ચિમ દીશામેં જોવામે આવે ત્યારે તો અશાડ સુદ ૫–૬–૭ ના દીને વરસાદ થ.ય અં દીને ઉત્તર દીશામેં ડુંગરના સમાન વાદળાં થાય તો સમુદ્રમેં જન્ વરસસે. ચૈતર સુદ ૫–૬–૭ ના દીવસે પશ્ચિમની દીશામેં ડુંગરન સમાન વાદળાં થાય તો અશાડ સુદ ૫–૬–૭ વરસાદ થાય ને દી આઠની કે સાતની હેલી કરશે. અગ્નિ ખુણમેં પર્વતના સમા વાદળાં થાય તો દીન એક વરસશે. ઇશાન ખુણમેં પર્વતના સમા વાદળાં થાય તો મેઘ નહી વરસે એ દીન વાયવ્ય ખુણમે ડુંગરન. સમાન વાદળાં થાય તો મેઘ થોડો થોડો પણ વરસશે.

વૈશાખ માસના ભાવ જોવાશે.

વૈશાખ સુદ ત્રીજના દીવસે વાયુ પૂર્વનો વાય તો દુરભક્ષ થશે, અન્ન નંહીં પાકે દુનીઆ પીડાગે, જણસ સર્વે મોંઘી થશે, કાપડ સુતર સોંઘા રહેશે અગ્નિ ખુણનો વાયુ વાય તો ખડે વરખડે વસતી થશે ત્યારે તો વાવાયુ રહેવાશે ગામો ગામથી પ્રજા ભાગશે, ચો-પગાં કકડશે, ધોખો ઘણો લાગશે. માવીતરે, હોર છોડશે; એવો કાળ પડશે તે દીને દક્ષિણ દીશાનો વાયુ વાય તો વાવાયરૂ કહેવાય છે જેટલા પહોર વાય તેટલા પહોરનું વાવાયરૂ રહેવાશે. વરસ તો ખોડા-ખાઇડું ગણાશે. તે દીને નીરૂત્ય ખુંણાનો વાયુ વાય તો ઘરો ઘર રોગચાળો ચાલશે, જણસ સર્વે સોંઘી થશે ને ઘણુપીઠ સોંઘી થશે, વેચાતું કોઇ લેશે નહી એવો રોગચાળો ચાલશે.

समाप्त